

Mgr inż. Krystian Tuczyński
Zakład Dydaktyki Ogólnej i Systemów Edukacyjnych,
Instytut Pedagogiki Kolegium Nauk Społecznych Uniwersytetu Rzeszowskiego

Streszczenie pracy doktorskiej na temat:

Postawy nauczycieli akademickich wobec e-learningu w szkole wyższej

promotor: dr hab. Wojciech Walat, prof. UR

promotor pomocniczy: dr inż. Tomasz Warzocha

Świat w dobie społeczeństwa informacyjnego stoi pod znakiem gwałtownych przeobrażeń. Towarzyszące naszemu życiu zmiany dotyczą każdej dziedziny życia, w tym również edukacji akademickiej. Zadaniem szkolnictwa wyższego jest przystosowanie kształcenia do wymogów współczesności, m.in. poprzez rozpowszechnianie na uczelniach nowatorskich form kształcenia. Współczesny obraz edukacji akademickiej w Polsce wskazuje na istotne braki w tym zakresie, zaś jednym ze sposobów przystosowania uczelni do potrzeb współczesności jest wykorzystanie e-learningu w procesie kształcenia.

E-learningiem nazywamy złożoną formę kształcenia, na którą składają się działania dydaktyczne prowadzone z użyciem nowoczesnych technologii i urządzeń teleinformatycznych. Stosowanie technologii e-learningowych w szkolnictwie wyższym wymaga wielu zmian, w tym roli nauczyciela akademickiego. Charakterystyka wykładowcy nie jest ustalona „raz na zawsze”, lecz zmienia się płynnie wraz z wynikami codziennych doświadczeń edukacyjnych. Nauczyciel akademicki, poza przekazywaniem gotowych informacji, powinien przede wszystkim uczyć, jak tworzyć z nich użyteczną całość (teoria kognitywna) oraz w jaki sposób informacje selektywnie pozyskiwać, zgodnie z własnym układem pojęciowym (teoria konstruktywna).

Niniejsza praca została ukierunkowana na określenie postaw nauczycieli akademickich wobec e-learningu. Przejawianie przez wykładowców określonej postawy (rozumianej jako względnie trwałej struktury wiedzy, emocji i tendencji do zachowań), wskazuje na poziom ich zaangażowania w stosowanie zdalnej formy kształcenia. Wybór tematu podyktowany był brakiem badań weryfikujących spójność komponentów postaw wobec wykorzystania e-learningu w środowisku akademickim oraz kierunek ich zmian w wyniku uczestnictwa w różnych formach doskonalących. Praca doktorska podzielona została na trzy zasadnicze części. Pierwsza z nich stanowi teoretyczno-praktyczne założenia badań własnych i składa się z czterech głównych rozdziałów.

W rozdziale pierwszym przedstawiono stan szkolnictwa wyższego w dobie społeczeństwa informacyjnego. Omawiany rozdział zawiera opracowanie dotyczące wykorzystania technologii informacyjnych w szkolnictwie wyższym oraz wskazuje kluczowe wyzwania spoczywające na uczelni w dobie społeczeństwa wiedzy. W rozdziale drugim opisano istotę e-learningu w środowisku akademickim. Zawiera eksplikację najważniejszych pojęć, koncepcje uczenia się zdalnego oraz przegląd platform e-learningowych wykorzystywanych w środowisku akademickim. W rozdziale tym omówiono rolę nauczyciela akademickiego w kształceniu zdalnym. Rozdział trzeci powstał o oparciu o analizę literaturową postaw nauczycieli akademickich wobec e-learningu. Przedstawia eksplikację pojęcia „postawa”, opis trzech komponentów (poznawczy, emocjonalny, behawioralny) oraz klasyfikację postaw. W rozdziale czwartym opisano program kursu doskonalącego dla nauczycieli akademickich, w którym przedstawiono cele, plan kursu oraz zadania.

Druga z wyróżnionych części pracy zawiera założenia metodologiczne realizowanych badań własnych i składa się z siedmiu podrozdziałów omawiających kolejno: przedmiot i cel badań, problemy badawcze, hipotezy, zmienne i wskaźniki, metody, techniki i narzędzia badawcze, opis aparatu statystycznego, miejsce badań i charakterystykę badanej grupy.

Część trzecia obejmuje analizę wyników uzyskanych podczas badań własnych. Pierwszy rozdział dotyczy analizy komponentu poznawczego określanego na podstawie zmiany zakresu i głębi wiedzy (zgodnie z Polską Ramą Kwalifikacji) nauczycieli akademickich dotyczącej kształcenia zdalnego. Drugi rozdział stanowi analizę komponentu emocjonalnego, która weryfikowana była pod kątem zmian aktualnie towarzyszących emocji względem zadań spoczywających na wykładowcy w środowisku zdalnym. Trzeci rozdział dotyczący analizy komponentu behawioralnego przedstawia zmiany w kontekście podejmowania działania względem wyróżnionych filarów e-learningu.

Sformułowana w pracy hipoteza główna: *w wyniku realizacji kursu postawy nauczycieli akademickich uległy zmianom w kierunku kompleksowego i racjonalnego wykorzystania e-learningu* została częściowo potwierdzona, w zależności od grupy poddanej badaniom.

Częściowo potwierdzone zostały również hipotezy szczegółowe, które dotyczyły zmiany poszczególnych komponentów (poznawczego, emocjonalnego i behawioralnego) wchodzących w skład postawy wobec e-learningu.

Na podstawie szczegółowej analizy badawczej poziomów poszczególnych komponentów sformułowane zostały cztery główne rodzaje postaw, do których należy:

- 1) postawa afektywna wobec e-learningu (entuzjazm/bezkrytycyzm wobec wykorzystania e-learningu w kształceniu akademickim),

- 2) postawa poznawcza wobec e-learningu (wykorzystanie podstawowych zasobów e-learningowych/ internetowych w procesie kształcenia akademickiego),
- 3) postawa behawioralna wobec e-learningu (aktywne, często nieracjonalne wykorzystanie e-learningu w środowisku szkolnictwa wyższego),
- 4) postawa pełna wobec e-learningu (kompleksowe i racjonalne wykorzystanie e-learningu w szkolnictwie wyższym).

Pierwsza z nich w swojej strukturze zawiera jedynie komponent emocjonalny. Wskazaną postawę przejawiali w głównej mierze osoby najstarsze (powyżej 55 roku życia), u których widoczny był podczas kursu brak odpowiednich kompetencji informatyczno-informacyjnych.

Druga ze wskazanych postaw poza emocjami zawiera komponent charakteryzowany przez wiedzę (poznawczy). Wskazany rodzaj postawy charakteryzuje niechęć do wykorzystywania e-learningowej formy kształcenia i był reprezentowany m.in. przez respondentów z Kolegium Nauk Medycznych.

Trzeci rodzaj postaw poza emocjami, w swojej strukturze zawiera komponent działaniowy (behawioralny). Postawę aktywnego (często nieracjonalnego) wykorzystania e-learningu w środowisku szkolnictwa wyższego przejawiali pojedynczy respondenci niezależnie od płci, wieku czy jednostki zatrudnienia.

Ostatni rodzaj postawy w swojej strukturze posiada wszystkie, trzy komponenty reprezentowane przez wiedzę, emocje i działanie. Analiza ze względu na zmienne pośredniczące wykazała, iż postawa pełna przejawiana była przez kobiety, osoby najmłodsze (do 35 roku życia) oraz badanych zatrudnionych w Kolegium Nauk Społecznych.

Dysertacja została uzupełniona o wstęp, zakończenie, spis tabel, wykresów i rysunków. W aneksie zamieszczono program nauczania, wzory wykorzystanych narzędzi badawczych oraz zestawienie surowych wyników badań własnych.